

LATVIJAS REPUBLIKAS FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS PADOME

Reģ.nr. 90010248231; Smilšu ielā 1-512, Rīgā, LV-1919

tālrunis: (+371) 6708 3650; e-pasts: info@fdp.gov.lv; mājaslapa: <http://fdp.gov.lv>

Pieņemts
Fiskālās disciplīnas
padomes sēdē Nr.2 (28)
2018.gada 6.aprīlī
Protokols Nr.1-04/407, §3.1

FISKĀLĀS DISCIPLĪNAS UZRAUDZĪBAS
STARPZIŅOJUMS (VIEDOKLIS)

PAR LATVIJAS STABILITĀTES PROGRAMMU
2018.-2021. GADAM

Rīga, 2018

SATURS

Saturs.....	2
Kopsavilkums.....	3
Saīsinājumi.....	5
Padomes kompetence.....	6
1. Fiskālās politikas izaicinājumi.....	7
1.1. Fiskālā ietekme.....	7
1.2. Neatbilstības ziņojumu pieaugošais skaits.....	11
1.3. Veselības aprūpe.....	12
1.4. Jauni fiskālie riski.....	13
1.5. Publisko finanšu ilgtermiņa ilgtspēja.....	16
2. Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības.....	17
3. Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums.....	19
3.1. Skaitlisko nosacījumu piemērošanas novērtējums 2013.-2017. gadam.....	19
3.2. Skaitlisko nosacījumu piemērošanas novērtējums 2018.-2021.gadam.....	21
3.3. Valsts parāds.....	23
1. pielikums. Padomes 2018.gada 14.februāra apstiprinājums FM makroekonomikas prognozēm.....	25
2. pielikums. Publiskās privātās partnerības riska novērtējuma secinājumi un priekšlikumi.....	29
3. pielikums. Veselības deficīta atkāpes monitorings 2017. gadam (MS Excel tabulas).....	31
4. pielikums. Skaitliskie fiskālie nosacījumi 2013.-2017. gadiem (MS Excel tabulas).....	33
5. pielikums. Skaitliskie fiskālie nosacījumi 2018.-2021. gadiem (MS Excel tabulas).....	39

KOPSAVILKUMS

Piedāvātā Latvijas stabilitātes programma (SP) 2018.-2021.gadam liecina, ka Valdība ir turpinājusi atbildīgu fiskālo politiku un pamatā ievērojot fiskālās disciplīnas prasības. Tā paredz gan nominālās, gan arī strukturālās bilances uzlabošanos sākot ar 2019.gadu salīdzinot ar iepriekšējiem plāniem. SP paredz veidot fiskālā nodrošinājuma rezervi atbilstoši FDL minimālajām prasībām, lai gan FDL pārkāpuma novēršanai ir nepieciešams rezervi apstiprināt visiem gadiem vidēja termiņa budžeta ietvara likumā (VTBIL).

Tikmēr Padome norāda uz būtisku fiskālās politikas plānu ekspansiju salīdzinot ar 2015. un 2016.gadiem, kura neatbilst pašlaik labvēlīgajiem ekonomikas apstākļiem un pastiprina procikliskas ievirzes. Vajadzētu realizēt plānus efektīvākai valsts parāda pret IKP samazināšanai, kur pašlaik plānošanas dokumentos tālāka termiņa mērķos valsts parāda pret IKP līmenis tiek nepārtraukti pārskatīts paaugstināšanas virzienā.

Nodokļu reforma 2018. un 2019. gados nepastiprina valsts budžeta ieņēmumu pusi un attālinās no valdības mērķa par nodokļu 1/3 no IKP iekasējamības sasniegšanas. Spēcīga ekonomikas izaugsme mazina nodokļu reformas negatīvos efektus, tomēr vidējā termiņā iekasējamības jautājums kļūs arvien aktuālāks ES fondu līdzekļu īpatsvaram samazinoties budžeta ieņēmumiem. Ekonomikas cikla augšupeja liek kritiskāk vērtēt arī ēnu ekonomikas samazināšanas tempu.

Padomi satrauc Valdības prakse pārdalīt ietaupījumus budžeta posteņos, kuri atbilstoši FDL izmantoti, lai noteiktu maksimālos budžeta izdevumu apmērus. 2017.gadā Padome sniedza sešus neatbilstības ziņojumus, kuru kopējā ietekme veido 44,9 milj. eiro un 2018.gadā – vienu neatbilstības ziņojumu. Veicot šādas pārdales bez izdevumu griestu pārskatīšanas tiek pārkāptas FDL prasības. Bez tam pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai pasliktināja bilances rezultātu par 140 milj. eiro. Faktiski strukturālā bilance 2017.gadam tiek prognozēta -0,7% no IKP apmērā – labāk nekā apstiprināts budžetā, bet nesasniedzot FDL noteikto robežu -0,5% no IKP.

Padome ir pārskatījusi negatīvo viedokli par papildus atkāpi valdības bilancē veselības reformas īstenošanai. Padome atturas vērtēt reformas satura kvalitāti, taču pozitīvi vērtē Veselības ministrijas progresa ziņojumos ietvertos finansējuma atgriezeniskās saites rādītājus.

Padome norāda uz nepieciešamību uzlabot Fiskālo risku vērtējumu. Publiskās-privātās partnerības (PPP) projektu, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību un finanšu sistēmas riskus ir nepieciešams kvantificēt un ņemt vērā nosakot fiskālo risku rezerves apmēru. Fiskālo risku padziļināta analīze veicina efektīvu risku vadības stratēģijas izstrādi un ieviešanu.

Padome norāda uz negatīvo fiskālo telpu SP aprēķinos 2019. un 2020.gados. Ņemot vērā nodokļu reformas pieņemšanas laikā fiksētās valdības apņemšanās nodokļu slogu tuvākajos gados nekāpināt, Valdības rīcībā būs ierobežoti instrumenti VTBI sabalansēšanai.

Pretcikliska fiskālā politika ir garants stabilai ekonomikas izaugsmei nākotnē. Padome piekrīt FM prognozēm, ka pašlaik Latvijas ekonomika aug straujāk par potenciālu un atrodas cikla augšupejas fāzē, pamatojoties uz augstiem konfidences indikatoriem un nodarbinātību, radot arī spiedienu uz pieaugošām algu inflācijas gaidām. Šie apstākļi norāda, ka izmaiņas tautsaimniecībā nav tik daudz saistītas ar strukturālām izmaiņām, bet ir cikliska rakstura, kas ir jāņem vērā plānojot un īstenojot fiskālo politiku.

Padome uzskata, ka nepieciešama papildus analīze par publiskā sektora attīstību un publisko pakalpojumu apmēra koriģēšanu atbilstoši ilgtermiņa demogrāfiskajām prognozēm. Īstermiņā būtu lietderīgi samazināt publiskajā sektorā strādājošo skaitu, it īpaši apstākļos, kad ir labvēlīga situācija strādājošo pāriešanai uz nodarbinātību privātajā sektorā. Attiecīgajām stratēģijām jāatspoguļojas arī ilgtermiņa fiskālajā ietvarā.

Padome atzīmē būtiski uzlabotu makroekonomiskās attīstības scenāriju un tā jūtīguma analīzi salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu SP ziņojumiem. Pirmkārt, tiek prezentēta IKP augsmes veidošanās IKP komponentu līmenī un sniegts nodokļu un citu ieņēmumu prognozes detalizēts izklāsts pa nodokļu/ienākumu veidiem. Otrkārt, skaidri nolasāma ir ekonomisko risku ietekme uz vispārējās valdības budžeta deficītu un parādu. Visbeidzot, scenāriji tiek aprakstīti gan absolūtās mērvienībās, gan salīdzinot izmaiņas pret bāzes scenāriju.

Padome aicina Valdību budžeta izpildes novērtējumā izmantot aktualizētos fiskālos un potenciālā IKP novērtējuma datus un koriģēt maksimālos budžeta izdevumu apmērus atbilstoši Direktīvā 2011/85/ES noteiktajām prasībām fiskālo nosacījumu izpildes analīzei.

Padome uzskata par nepieciešamu izveidot izpildes kontroles mehānismu parāda nosacījumam, neskatoties uz to, ka tuvākajā laikā nav tiešu risku pārkāpt 60% no IKP parāda līmeni. Pastāv riski izdevumu procentu maksājumiem pieaugumam vidējā termiņā.

SAĪSINĀJUMI

AS	akciju sabiedrība
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FM	Finanšu ministrija
IIN	iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	nav datu / nav attiecināms
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PPP	publiskā-privātā partnerība
PVN	pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2018./21.	Latvijas stabilitātes programma 2018.-2021.gadam
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	2017.gada fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VPS	Vienošanās par sadarbību
VTBI	vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL 2018./20.	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums 2018.-2020.gadam
VTM	vidēja termiņa mērķis

PADOMES KOMPETENCE

Atbilstoši noteiktajam FDL III nodaļā *Fiskālās disciplīnas uzraudzība*, Padome ir neatkarīga koleģiāla institūcija, kas tika izveidota FDL ievērošanas uzraudzībai. Padomes galvenā kompetence ir saistīta ar fiskālās disciplīnas novērtējumu, kā arī viedokļa sniegšanu citos ar fiskālo politiku un makroekonomikas attīstību saistītajos jautājumos.

Padome atbild par:

1. FDL noteikto fiskālo nosacījumu ievērošanas uzraudzību VTBI un gadskārtējā valsts budžeta likuma sagatavošanā, šo likumu izpildē un grozījumu sagatavošanā;
2. Bilances nosacījuma un izdevumu pieauguma nosacījuma piemērošanas pareizības pārbaudi, tai skaitā veicot neatkarīgu potenciālā IKP un nominālā IKP novērtējumu un strukturālās bilances aprēķinu;
3. FDL nosacījumu ievērošanas uzraudzību gadskārtējā valsts budžeta likuma izpildē, pašvaldību konsolidētā budžeta un atvasinātu publisku personu budžetu summāro fiskālo rādītāju atbilstību prognozētajām vērtībām;
4. Viedokļa sagatavošanu par pieļaujamo atkāpi no bilances nosacījuma ekonomikas nopietnas lejupslīdes laikā;
5. Viedokļa sagatavošanu par fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma atbilstību valstī pastāvošajiem fiskālajiem riskiem;
6. Uzraudzības ziņojuma un, ja nepieciešams, neatbilstības ziņojuma, sagatavošanu;
7. Viedokļa sagatavošanu, informējot Saeimu un Valdību citos fiskālās politikas un makroekonomiskās attīstības jautājumos, ja atzīst tos par būtiskiem FDL normu ievērošanai;
8. FM makroekonomikas prognožu apstiprināšanu divas reizes gadā – SP izstrādes laikā un gadskārtējā valsts budžeta un VTBI izstrādes laikā (saskaņā ar Vienošanās par sadarbību (turpmāk – VPS)¹, kas parakstīta 2016.gada 8.februārī);
9. Starpziņojuma (viedokļa) sagatavošanu par SP (saskaņā ar VPS noteikto);
10. Padome novērtē un analizē valsts fiskālās politikas ilgtspējas analīzi, lai sagatavotu FDL noteiktos ziņojumus.

¹ Vienošanās par sadarbību, pieejama:

http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_09_281_20160208_VPS_FDP_FM.pdf, skatīts: 17.03.2018.

1. FISKĀLĀS POLITIKAS IZAICINĀJUMI

1.1. FISKĀLĀ IETEKME

FDL pārkāpums

Lēmums VTBI 2018./20. neveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi 2019. gadam ir FDL pārkāpums. Atbilstoši FDL 17. panta otrajai daļai fiskālā nodrošinājuma rezerve VTBI jāveido vismaz 0,1% no IKP apmērā.

Rekomendācija

Padome uzstāj, ka Valdībai jāpieņem visaptverošs plāns, kā līdz 2020. gadam sasniegt nodokļu ieņēmumu iekasēšanas mērķi 1/3 no IKP.

Padome pauž gandarījumu par to, ka SP 2018./21. ir iekļauta fiskālā nodrošinājuma rezerve 2019. gadam kā daļa no VTBI 2019./21. Stabilitātes programma ietver fiskālā nodrošinājuma rezervi 2019.-2021. gadiem 0,1% apmērā no IKP, un Padome piekrīt, ka tas ir pietiekams apmērs, ņemot vērā pašlaik novērtētos fiskālos riskus, tomēr turpmākie novērtējumi var liecināt, ka šim mērķim ir vajadzīga lielāka fiskālā nodrošinājuma rezerve. Tajā pašā laikā SP 2018./21. vēl negroza VTBI 2018./20., kurā fiskālā rezerve nebija izveidota 2019.gadam.

2017. gadā konsolidētā kopbudžeta bilance bija labāka nekā plānots, t.i. 301,4 milj. eiro vietā gads noslēdzās ar 221,7 milj. eiro budžeta deficītu (sk. 1.1. tabulu zemāk). Tomēr Valdības lēmumi par Rīgas termoelektrostaciju TEC-1 un TEC-2 prasību samazināšanu par koģenerācijā ražotās elektroenerģijas valdības atbalstu apmaiņā pret vienreizēju kompensāciju 2017. gadā veidoja būtisku novirzi vispārējās valdības bilancē saskaņā ar Eiropas kontu sistēmas metodoloģiju. Vispārējās valdības budžeta bilanci 2017. gadā pasliktināja arī virkne Valdības lēmumu par ietaupījumu pārdali no budžeta programmām (sk. 1.2. nodaļu par pieaugošo neatbilstības ziņojumu skaitu).

	2013	2014	2015	2016	2017
Konsolidētā kopbudžeta bilance (prognoze attiecīgā gada valsts budžeta apstiprināšanas laikā)	-160,0	-175,2	-286,6	-341,9	-301,4
Konsolidētā kopbudžeta budžeta bilance (fakts)	-127,6	-397,3	-373,5	-100,3	-221,7
<i>t.sk.</i>					
Valsts speciālā budžeta bilance (prognoze attiecīgā gada valsts budžeta apstiprināšanas laikā)	-56,3	132,4	162,9	104,6	65,3
Valsts speciālā budžeta bilance (fakts)	-57,9	100,4	91,1	47,8	113,8
Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance (prognoze attiecīgā gada valsts budžeta apstiprināšanas laikā)	-27,1	-22,3	-55,4	-52,7	0,0
<i>Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance (prognoze attiecīgā budžeta gada janvārī)</i>	-135,4	-181,0	-124,3	-119,9	-209,7
Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance (fakts)	-119,3	-85,0	-26,2	57,4	-14,4

1.1. tabula. Budžeta plānu izpilde 2013.-2017.gadā, milj. eiro (naudas plūsma).. Avots: FM un Valsts kase.

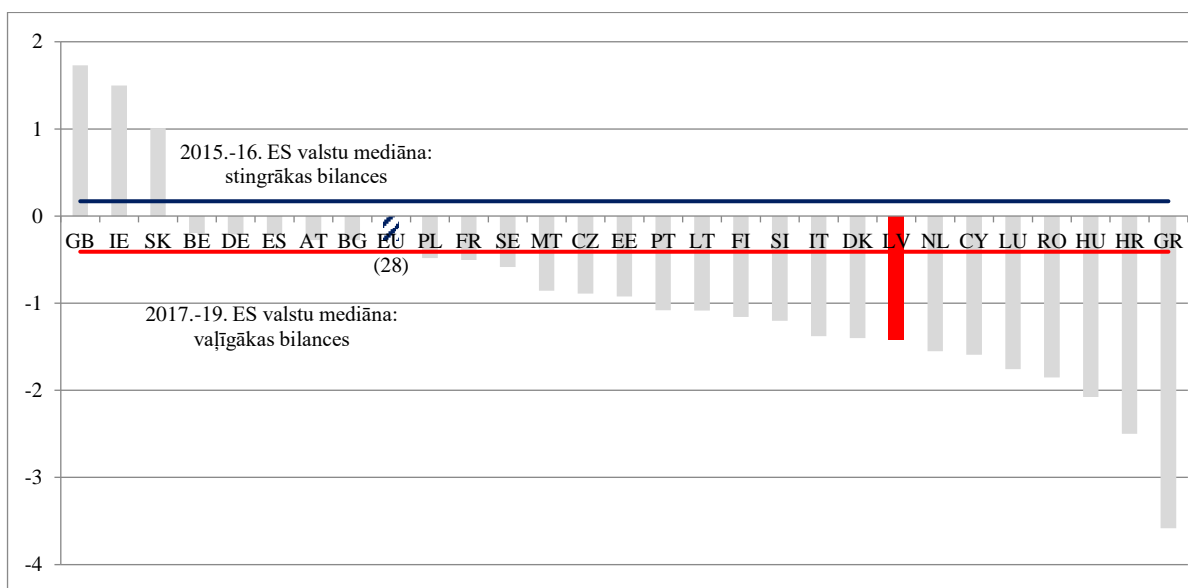
Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance bija salīdzinoši nedaudz sliktāka nekā FM to prognozē valsts budžeta apstiprināšanas laikā, noslēdzot gadu ar 14,4 milj. eiro deficītu, nevis līdzsvarā, kā tas tika plānots. Pašvaldību budžetu plānošanā iespējams novērot "gada sākuma sindromu", kas aplūkotajā periodā (2013.-2017. gads) bez izņēmumiem tiek prognozēts būtiski vājāks nekā tas noslēdzas pēc fakta. Citiem vispārējās valdības budžetiem (pamatbudžetam, atvasināto iestāžu budžetam) nav raksturīgas šādas plānošanas svārstības.

SP prognozē pašvaldību konsolidētās budžeta bilance pasliktināšanos 2018. gadā sasniedzot deficītu 18,3 milj. eiro salīdzinot ar VTBI 2018./20. plānoto 31,6 milj. eiro pārpalikumu. Ikmēneša Valsts kases dati par pašvaldību budžeta finanšu izmaiņām pirmajos 2018. gada mēnešos liecina (sk. 1.2. tabulu zemāk) par plānoto aizņēmumu būtisku palielināšanos. Padome sagaida, ka pašvaldību aizņēmumus regulējošie mehānismi nepieļaus būtisku fiskālās bilances pasliktināšanos, neskatoties uz iespējamiem pašvaldību aizņēmumu pieaugumiem tuvākajā perspektīvā.

Gads	Pašvaldību konsolidētais budžets, gada plāns, aizņēmumi		Izmaiņas
	janvāra beigu pārskats	februāra beigu pārskats	
2017	86,0	124,5	38,5
2018	159,3	222,0	62,7
Izmaiņas	73,3	97,5	24,2

1.2. tabula. Pašvaldību konsolidētais budžets, aizņēmumu plāni, milj. eiro (naudas plūsma). Avots: Valsts kase.

Latvijas fiskālā politika liecina par būtisku fiskālo ekspansiju salīdzinot ar citu ES valstu primāro bilanču izmaiņām. Fiskālā politika ir pro-cikliska, neskatoties uz ekonomikas stabilo augsmi (sk. 3. nodaļu par fiskālajiem nosacījumiem). Salīdzinot 2017.-2019.gadu plānus ar 2015.-2016.gadu izpildes faktu, budžeta bilances diemžēl kļūst "vaļīgākas" arī Eiropas Savienībā kopumā (sk. 1.1. attēlu zemāk).

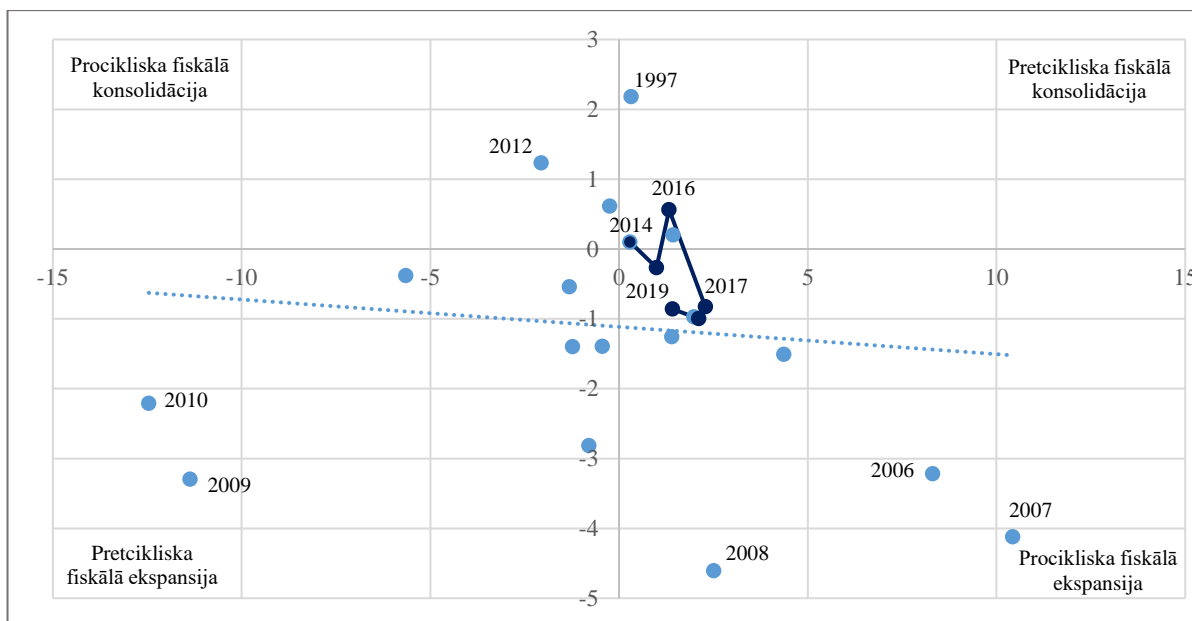
1.1. attēls. Fiskālā ietekme ES dalībvalstīs. 2015.-2019.gadu izmaiņas primārajā bilancē², % no potenciālā IKP. Avots: Ameco, Eiropas Komisijas datubāze.

Valdībai vajadzētu izmantot ekonomikas augšupejas periodu, lai veidotu fiskālās rezerves samazinot parāda līmeni ekonomikas cikla lejupslīdes periodiem. Arī iepriekšējie periodi liecina par Valdības fiskālās disciplīnas gan preciklisku rīcību (sk. 1.2. attēlu turpmāk) 2009.-2010. gadi, gan arī izteiktu prociklisku fiskālo ekspansiju 2006.-2008. gados, kā arī pēc FDL stāšanās spēkā ir mazinājusies, tomēr novērojama zināma procikliska fiskālā ekspansija.

Padome pozitīvi vērtē 2018. gadā noteiktās izdevumu pārskatīšanas prioritātes nekustamo īpašumu, informācijas tehnoloģiju, apropriāciju izmaiņu un valsts pārvaldes nodarbinātības jomās, un sagaida no Valdības ne tikai virspusējus rezultātus, bet arī šo jomu fiskālo un tiesisko izvērtējumu. Arī 2017. gadā Valdība turpināja izdevumu pārskatīšanu konstatējot un ieviešot ietaupījumus valsts budžetā 77,1 milj. eiro apmērā, tomēr būtisku uzlabojumu un pilnveides priekšlikumu izstrāde tika pārcelta par diviem gadiem³.

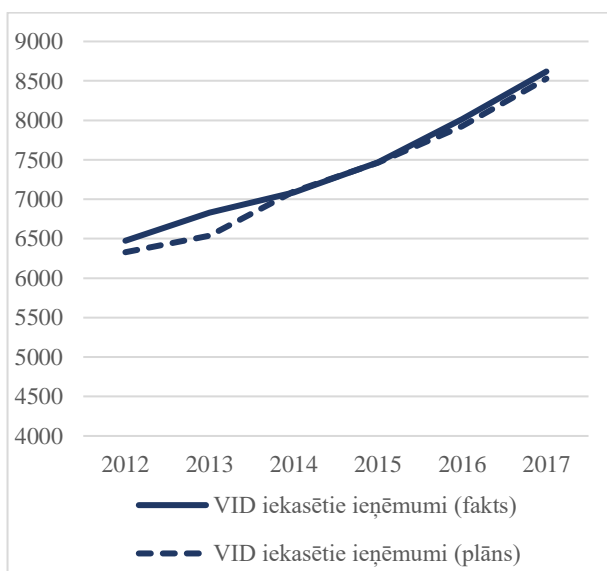
² Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas 2018. gada janvāra makroekonomikas apskats, 47.lpp.

³ Par Ministru kabineta 2017.gada 28.augusta sēdes protokollēmuma (prot. Nr.41 1.§) "Informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" izstrādes procesā"" 15.punktā dotā uzdevuma izpildi. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40445001&mode=mk&date=2018-01-23>, skatīts: 14.03.2018.

1.2. attēls. Latvijas cikliski koriģētā primārā bilance (vertikālā ass) un izlaižu starpības (horizontālā ass) 1997.-2019.gads⁴, % no potenciālā IKP. Savienotie punkti atspoguļo gadus pēc FDL ieviešanas. Avots: Ameco, Eiropas Komisijas datubāze.

Līdzekļu neparedzētiem gadījumiem palielinājums no apropriāciju atlikumiem 2017. gada pēdējā ceturksnī nedeva iespēju papildus uzlabot budžeta bilanci par 18,6 milj. eiro⁵. Plānojot valsts budžetu šajā programmā bija paredzēti 41,0 milj. eiro, bet noslēdzot gadu dažādu citu programmu atlikumi ļāva līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem kopsummā novirzīt 68,0 milj. eiro (65,8% pieaugums).

1.3. attēls. Budžeta ieņēmumu plānu izpilde 2013.-2017.gadā. Avots: VID.

ieņēmumus. Kopējiem nodokļu ieņēmumiem SP 2018./21. salīdzinot ar VTBIL 2017./19. ir prognozēts pieaugums (sk. 1.2. tabulu zemāk). Nodokļu reforma rada nelielu pozitīvu ietekmi uz valdības fiskālo, jo spēcīgi ekonomiskie rādītāji kompensē negatīvo ietekmi un nodrošina augstākus galvenos ieņēmumu

Padome atzinīgi vērtē FM nodokļu un sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu prognozes. Nodokļu ieņēmumi un sociālās apdrošināšanas iemaksas 2017. gadā saglabājās nemainīgas un nedaudz pārsniedza prognozēto, līdzīgi kā tas bija iepriekšējos periodos (sk. 1.3. attēlu). Īpaši nodokļu politikas neatkarība no ekonomikas cikla varētu norādīt uz tās strukturālo dzīvotspēju. SP 2018./21. detalizēti atspoguļo kopējās nodokļu politikas izmaiņu fiskālās ietekmes, kā arī ir sniegtas aplēses par nodokļu reformas pasākumu ietekmi vidējā termiņā.

Nodokļu reformai kopumā ir negatīva ietekme uz kopējo nodokļu ieņēmumu apjomu SP plānošanas periodā, lai gan labvēlīgie ekonomikas attīstības apstākļi ļauj pamazām kāpināt kopējos nodokļu

⁴ Eiropas Fiskālās padomes 2017. gada ziņojums. Pieejams:

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017_efb_annual_report_en_0.pdf, 53.lpp., skatīts: 07.02.2018.

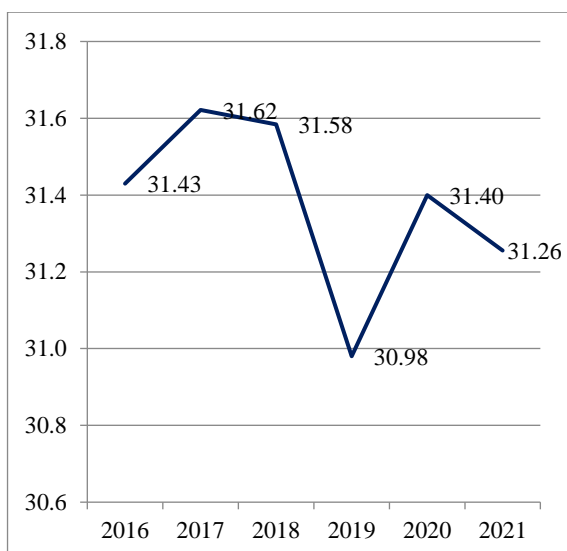
⁵ Padomes 2017. gada 4. ceturkšņa pārskats par līdzekļu pārdali no budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem". Pieejams: <http://fdp.gov.lv/lng-ceturksna-parskats>, skatīts: 08.03.2018.

rādītājus. Spēcīgi ekonomiskie apstākļi apstiprina, ka ir izvēlēts pareizais laiks, lai ieviestu izmaiņas Latvijas nodokļu sistēmā, taču jāņem vērā arī tas, ka reforma ignorē pieaugošās valsts izdevumu vajadzības.

Nodoklis un VSAOI		VTBIL 2017./19.	SP 2018./21.	Izmaiņas, % pret VTBIL 2017./19.	Izmaiņas, milj. euro
Uzņēmumu ienākumu nodoklis					
	2018	461,1	222,1	-51,8	-239,0
	2019	486,8	244,0	-49,9	-242,8
	2020	x	384,4	x	x
Iedzīvotāju ienākumu nodoklis					
	2018	348,1	345,1	-0,8	-2,9
	2019	367,9	328,1	-10,8	-39,8
	2020	x	335,0	x	x
Pievienotās vērtības nodoklis					
	2018	2 297,0	2 434,0	6,0	137,0
	2019	2 447,5	2 633,6	7,6	186,1
	2020	x	2 830,5	x	x
Akcīzes nodoklis					
	2018	929,0	1 026,5	10,5	97,5
	2019	973,8	1 101,7	13,1	127,9
	2020	x	1 201,9	x	x
Izložu un azartspēļu nodoklis					
	2018	27,0	35,5	31,5	8,5
	2019	27,0	37,3	38,0	10,3
	2020	x	38,4	x	x
Solidaritātes nodoklis					
	2018	44,1	32,0	-27,4	-12,1
	2019	44,1	x	-100,0	-44,1
	2020	x	x	x	x
Transporta līdzekļu ekspluatācijas nodoklis					
	2018	104,5	101,4	-3,0	-3,1
	2019	64,7	108,0	66,9	43,3
	2020	x	113,8	x	x
Pārējie nodokļi (muitas, uzņēmumu transportlīdzekļu, elektroenerģijas, dabas resursu, subsidētās elektroenerģijas)					
	2018	102,8	106,2	3,3	3,4
	2019	101,5	106,9	5,3	5,4
	2020	x	112,0	x	x
VSAOI					
	2018	2 413,6	2 529,4	4,8	115,8
	2019	2 552,8	2 683,4	5,1	130,6
	2020	x	2 840,2		
Kopā ietekme 2018. gads					105,1
Kopā ietekme 2019. gads					176,9

1.2. tabula. Nodokļu ieņēmumi pamatbudžetā. Avots: VTBIL 2017./19., VTBIL 2018./20. un SP 2018./21.

Padome atzīmē, ka nodokļu ieņēmumi pret IKP ir samazinājušies SP 2018./21. perioda laikā (sk. 1.4. attēlu turpmāk). Šis valsts finanšu resursu samazinājums salīdzinājumā ar IKP neveicina valdības ilgtermiņa mērķi panākt nodokļu ieņēmumus 1/3 no IKP, kas ir būtiski nepieciešama svarīgu sabiedrības prioritāšu atbalstam.

1.4. Nodokļu ieņēmumi un VSAOI ienākumi pret IKP, % no IKP. Avots: FM.

Nodokļu un VSAOI ienākumu pret IKP īpatsvars nepieaugs tuvākajos gados, kas ir kritiski risināms jautājums, ievērojot ES fondu (uzturēšanas un kapitāla transakcijas) ieņēmumu ietekmi. Lēšot šo ārējo ieņēmumu samazinājumu, un nepieciešamību aizstāt ar vietējiem nodokļu ieņēmumiem, lai saglabātu vismaz iepriekšējā līmenī nodrošinātos valsts pakalpojumus, Valdībai ir nepieciešams izstrādāt rīcības plānu ieņēmumu īpatsvara ilgtspējīgam līmenim un tā nodrošināšanai.

Pasākumi ēnu ekonomikas samazinājumam nodrošina labu pamatu budžeta ieņēmumu pieaugumam, lai gan tiem vajadzētu būt straujākiem, ņemot vērā ekonomikas cikla augšupejas fāzi⁶. Tomēr uzlabojot nodokļu iekasējamību tālākais progress prasīs arvien lielākus resursus.

1.2. NEATBILSTĪBAS ZIŅOJUMU PIEAUGOŠAIS SKAITS

FDL pārkāpums

Par iedibinājušos praksi ir kļuvuši Valdības lēmumi pārdalīt ietaupījumus citām prioritātēm no tām budžeta programmām, kuras nosaka maksimālo Valdības izdevumu apmēru un kuras noteiktas FDL 5. panta pirmajā daļā.

Neatļautās apropriāciju pārdales samazina 2017. gada budžeta likumā noteiktos maksimālos izdevumus par 44,9 milj. eiro. Līdz ar to šo izdevumu nepieļaušana varēja uzlabot par attiecīgo apjomu (44,9 milj. eiro ir 0,17% no IKP) valsts budžeta bilanci. 2017. gada 6. septembrī, 15. septembrī, 20. septembrī, 4. oktobrī, 18. oktobrī un 23. novembrī sagatavoja neatbilstības ziņojumus par FDL 5. panta pirmās daļas pārkāpumu saistībā ar apropriācijas pārdali no FM budžeta apakšprogrammām "Iemaksas Eiropas Kopienas budžetā" un "Valsts parāda vadība". 2017. gada 22. septembrī FM sniedza viedokli, kurā nepiekrīta Padomes interpretācijai, savukārt, 2017. gada 4. oktobrī Padome atbildē FM uzturēja savu viedokli par FDL pārkāpumiem un nepieciešamību precizēt juridisko regulējumu attiecībā uz apropriāciju gadījumiem abās minētajās budžeta apakšprogrammās⁷.

Konsolidētā kopbudžeta bilance (prognoze attiecīgā gada valsts budžeta apstiprināšanas laikā)	-301,4
Konsolidētā kopbudžeta budžeta bilance (fakts)	-221,7
2017. gada neatbilstības ziņojumu ietekme	-44,9
Konsolidētā kopbudžeta budžeta bilance, ievērojot neatbilstības ziņojumu ietekmi	-176,8

1.3. tabula. Neatbilstības ziņojumu ietekme uz faktiskā budžeta deficīta iespējamo samazinājumu 2017.gadā, milj. eiro. Avots: Padomes aprēķini.

⁶ FM Nodokļu maksātāju forums 2017. A.Saukas prezentācija Neuzskaitītā ekonomika, korupcija publiskajā sektorā un noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācija Latvijā. Pieejama šeit: http://www.fm.gov.lv/files/files/Arnis%20Sauka_LTRK_ppt.pdf, skatīts: 09.03.2018.

⁷ Neatbilstības ziņojumi un FM atbilde pieejama Padomes mājaslapā šeit: <http://fdp.gov.lv/zinojumi>, skatīts: 07.02.2018.

2018. gadā Ministru kabinets turpina pieņemt lēmumus, kuri pārkāpj FDL 5. panta pirmajā daļā noteiktos ierobežojumus; savukārt Padome turpina gatavot neatbilstības ziņojumus sakarā ar šādām aproprāciju pārdalēm, kas ir pretrunā ar FDL II nodaļā noteikto. 2018. gada 30. janvārī Ministru kabinets, pieņemot konceptuālo ziņojumu "Par Sadarbības platformas "Demogrāfisko lietu centrs" priekšlikumiem ģimeņu ar bērniem atbalstam 2018.–2020.gadā"⁸ ļāva pārdalīt valsts ģimenes pabalstiem paredzētos līdzekļus citu "Demogrāfisko lietu centrs" ierosināto prioritāro pasākumu īstenošanai, ja tiks identificēti ietaupījumi šajā budžeta kategorijā. Padome secina, ka Ministru kabineta sēdē 30. janvārī pieņemtais lēmums pārdalīt līdzekļus no Labklājības ministrijas ģimenes valsts pabalstu programma neatbilst FDL noteiktajam.

1.3. VESELĪBAS APRŪPE

Rekomendācija

Padome aicina palielināt veselības aprūpes papildu finansējuma izlietojuma pārredzamību un īstenot īpašus pasākumus, kas īpaši uzlabo veselības aprūpes rezultātus.

Veselības ministrijas noteiktie sabiedrības veselības progresa rādītāji⁹, t.sk. potenciāli zaudēto dzīves gadu mazināšana, ir ļāvuši Padomei atsaukt savus iebildumus par to, ka veselības aprūpes reformas finansējums palielina budžeta deficītu¹⁰. Reformas progresa rādītāji liecina par uzlabojumiem Veselības ministrijas noteiktajās prioritārajās jomās. 2017. gada laikā par nepilniem 89 tūkstošiem ir palielinājies izmeklēto pacientu skaits onkoloģijas jomā, par 400 pacientiem ir palielinājies to pacientu skaits, kuriem tiek kompensēti medikamenti infekcijas slimību gadījumos un par 90 dienām ir samazināts rindu garumu sekundārajā ambulatorajā veselības aprūpē, tā veicinot pieejamību veselības aprūpes pakalpojumiem. Minētie rādītāji atspoguļo progresa sniegumu īstermiņā, taču vienlīdz svarīgi ir vērtēt, kādu progresu pieļautā deficīta atkāpe sniegs ilgtermiņā. Ilgtermiņa progresa rādītāji ir definēti kā virsmērķi "Sabiedrības veselības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam" un paredz palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, saglabājot, uzlabojot un atjaunojot iedzīvotāju veselību.

2018. gadā deficīta atkāpe pieļauj 113,4 milj. eiro papildu izdevumus veselības aprūpes sistēmas reformas pasākumiem, un Veselības ministrija paredz tūlītēju finansiālu ieguvumu no reformas. Papildus iepriekšējā paragrāfā nosauktajam trim prioritārajām jomām tiek plānots veikt strukturālus uzlabojumus primārās veselības aprūpē un kardiovaskulārajā programmā. Veselības ministrija sniedz novērtējumu par katras no pasākumu grupām ietekmi uz potenciāli zaudētajiem mūža gadiem, paredzot jau 2018. gadā kopējo finansiālo ieguvumu 35,6 milj. eiro apmērā, 2019. gadā 93,3 milj. eiro apmērā un 2020. gadā 186,5 milj. eiro apmērā. Informatīvā tabula pieejama 3. pielikumā.

Padome atzinīgi novērtē to, ka Ministru kabinets jau VTBIL 2018./20. izstrādes procesā apstiprināja finansējumu veselības reformas pasākumu turpināšanai 2020. gadā, paredzot 74. resorā "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" 144 milj. eiro¹¹. Ministru kabinets 2017. gada 14. septembrī apstiprināja 144 milj. eiro finansējumu veselības aprūpes reformas pasākumu turpināmības nodrošināšanai. Tāpat arī papildu finanšu atbalsts ir ieņēmumi no VSAOI likmes paaugstināšanas par 1 procentpunktu. Likmes paaugstināšana attiecīgi 2018. gadā veido 85,3 milj. eiro, 2019. gadā – 99,6 milj. eiro un 2020. gadā – 105,5 milj. eiro.

⁸ Ministru kabineta 2018. gada 30. janvāra sēdes protokola 25.§. Pieejams šeit:

<http://tap.mk.gov.lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2018-01-30>, skatīts: 07.02.2018.

⁹ 2017. gada 6. decembra Padomes lēmums atcelt iebildumu par veselības reformas finansējumu izmantojot papildus deficīta atkāpi. Pieejams šeit:

http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1756_20171206_viedoklis_veseliba.pdf, skatīts: 29.01.2018.

¹⁰ 2017. gada 19. decembra Ministru kabinetā izskatītais Veselības ministrijas informatīvais ziņojums "Par veselības reformas pasākumu īstenošanas progresu veselības aprūpē 2017. gada 1. pusgadā". Pieejams šeit: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40443903&mode=mk&date=2017-12-19>, skatīts: 29.01.2018.

¹¹ 2017. gada 14. septembrī Ministru kabinetā apstiprinātais informatīvais ziņojums "Par izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018. gadam un ietvaram 2018.–2020. gadam". Pieejams šeit: http://www.fm.gov.lv/files/documents/FMZino_140917.docx, skatīts: 29.01.2018.

1.4. JAUNI FISKĀLIE RISKI

FDL pārkāpums

Padome norāda, ka nav ievērotas FDL 16. panta prasības attiecībā uz publiskās un privātās partnerības (PPP) projektu, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību un finanšu sektora radīto fiskālo risku konkrētu identificēšanu un kvantitatīvu noteikšanu. VTBIL 2018./20. pievienotajā Fiskālo risku deklarācijā nav iekļauts šādu risku izvērtējums, kā arī riska varbūtība, kas ietekmē valdības fiskālo bilanci.

Publiskās privātās partnerības projektu fiskālais risks

Informācijai par PPP projektiem un to riskiem jābūt publiski pieejamai un to vadības procesam jānodrošina caurspīdīgums, lai būtu ievērotas valdības intereses. Valdībai jāsaprot pieņemto lēmumu iespējamās sekas ne tikai šodien, bet arī attiecībā uz nākamām paaudzēm, kā arī sabiedrībai ir tiesības būt informētai par nodokļu maksātāju izlietojamo līdzekļu efektivitāti un iespējamiem riskiem. Starptautiskais Valūtas fonds¹² un Pasaules Banka¹³ ir izstrādājuši ieteikumus caurspīdīguma nodrošināšanai attiecībā uz PPP projektiem.

Padome konstatē, ka Valdība iesaista privātos partnerus ilgtspējīgas enerģijas projektu uzsākšanā, kur fiskālais risks pastāv līdzīgi kā ar PPP. Sākot ar 2000.gadu vidu atbilstoši Valdības noteikumiem vairāki privātā sektora pakalpojumu sniedzēji ir ieviesuši projektus, kuru mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgas elektroenerģijas ražošanas pakalpojumus. Neatbilstoša pārraudzība un skaidru noteikumu trūkums projektu novērtēšanā izraisīja publiskas sūdzības par to, ka ilgtspējīgās enerģijas dārgajām izmaksām, kas pievienotas regulārajām lietošanas maksām. Turklāt ir atklāti vairāki krāpšanas gadījumi privāto partneru pusē. Valdības veiktie pasākumi, lai uzlabotu praksi un noteiktu vairākus privātus dalībniekus, kas neatbilst shēmas noteikumiem, rada tiesāšanās un kompensācijas maksājumu risku. Bez tam saglabājas fiskālie riski sakarā ar valdības saistībām nodrošināt subsīdijas elektroenerģijas ražotājiem, kur šīs subsīdiju shēmas ir izrādījušās ļoti nepopulāras sakarā ar būtiskiem izmaksu apjomiem elektroenerģijas patērētājiem.

Publiskajā telpā bija pieejama informācija (uz 11.01.2018.) par četriem reģistrētiem¹⁴ PPP projektiem. Finanšu ministrija Fiskālo risku deklarācijā norāda tikai vienu – "Pirmskolas izglītības iestāžu būvniecība un apsaimniekošana". Nav skaidrs, kas ir Latvijā reģistrētie PPP projekti, un kāda ir to finansiālā ietekme. Jāatzīmē, ka pēc sarakstes š.g. sākumā ar Finanšu ministriju informācija no Uzņēmumu reģistra tika izņemta. Papildus norādām, ka informācija par to, ka Latvijā ir reģistrēti kopumā trīs PPP projekti un 62 koncesijas ir pieejama arī starptautiskā pētījumā uz 2016. gadu¹⁵, kur informāciju par Latviju ir sniedzis Klavins Ellex (viens no vadošajiem advokātu birojiem Latvijā).

Darbs pie risku kvantificēšanas metodikas izstrādes jāuzsāk nekavējoties, pirms šāds finansēšanas mehānisms tiek plašāk pielietots. Ņemot vērā tendences pasaulē un pieejamo informāciju Latvijā, ir paredzams, ka pieprasījums pēc PPP pieaug. Jāņem vērā, ka Eiropas Savienības līdzfinansējuma iespējas samazināsies un būs vēlēšanās piesaistīt citu finansējumu. Attiecībā uz

¹² IMF The Fiscal transparency code. Pieejams: <http://blog-pfm.imf.org/files/ft-code.pdf>, skatīts: 07.03.2018.

¹³ World Bank. Disclosure of project and contrac information in public-private partnerships, January 2013.

Pieejams:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/190901468159906133/pdf/762780WP0Box370osure0of0Project0PP0P.pdf>, skatīts: 07.03.2018. un World Bank A Framework for disclosure in public-private partnerships. Technical guidance for systematic, proactive pre- & post-procurement disclosure of information in public-private partnership programs. Pieejams: <http://pubdocs.worldbank.org/en/773541448296707678/Disclosure-in-PPPs-Framework.pdf>, skatīts: 07.03.2018.

¹⁴ Koncesijas, publiskās un privātās partnerības līgumi sadalījumā pa veidiem. Uzņēmumu reģistrs. Pieejams: <http://www.ur.gov.lv/?a=1110>, skatīts: 11.01.2018.

¹⁵ Global Public-Private partnership guide. Pieejams: [http://www.cakmak.av.tr/books/Global%20Public-Private%20Partnership%20\(PPP\)%20Guide%202016.pdf](http://www.cakmak.av.tr/books/Global%20Public-Private%20Partnership%20(PPP)%20Guide%202016.pdf), skatīts: 27.03.2018.

plānotajiem PPP projektiem, informācija ir pieejama par "Ķekavas apvedceļu"¹⁶ un "Akustisko koncertzāli"¹⁷ (publicēts Latvijas Vēstnesī). Neskaidri minējumi tiek izteikti par atkritumu apsaimniekošanu Rīgā¹⁸ un Āgenskalna tirgus attīstību¹⁹. Atbilstoši Publiskās un Privātās Partnerības Asociācija vēstulei²⁰ Latvijas Republikas Saeimai, ir identificēti 60 potenciālie PPP projekti uz 2012. gadu. Līdz ar to kopumā var secināt, ka nepieciešami vien daži veiksmīgi PPP projekti, lai šis finansēšanas mehānisms tiktu plašāk pielietots ar visām no tā izrietošajām negatīvajām sekām.

Citu valstu neveiksmes liecina, ka nepilnīgā uzmanība Latvijā, kas pievērsta šim riskam var radīt būtiskus zaudējumus valsts budžetam nākotnē. Līdzšinējā pieejamā informācija liecina par necaurspīdīgumu un kvantitatīvu aprēķinu trūkumu par kopējām PPP projektu saistībām, un līdz ar to arī fiskālās ietekmes un riska novērtēšanas nepilnībām. Lielākā daļa valstu ir strādājušas, lai pilnveidotu PPP stratēģiju, uzskaiti, risku vadīšanu u.c. balstoties uz negatīvo pieredzi no neveiksmēm ar būtisku fiskālo ietekmi. Vairākas valstis ir pieredzējušas daudz neveiksmīgus projektus²¹, tai skaitā Lielbritānija, Austrālija, Francija, Portugāle, Horvātija, Slovākija, Bulgārija u.c.

PPP projekti ir saistīti ar paaugstinātu risku dēļ privātās partnerības, kļūdainiem naudas plūsmu, pieprasījuma aprēķiniem, neatbilstoša risku sadalījuma starp publisko un privāto partneri, kā arī institūciju pieredzes trūkuma. PPP projekti ir juridiski sarežģīti gan dēļ tā, ka daļa regulējuma ir Valdības pusē, gan arī dēļ īpašo saistību līgumu rakstura. Garais līguma izpildes periods palielina varbūtību, ka to var ietekmēt ekonomiskā/finansiālā krīze un citi neparedzami apstākļi. Privātā partnera mērķis vienmēr būs peļņas gūšana nevis sabiedriskā labuma vai valdības funkciju nodrošināšana, kas it īpaši izpaužas saskaroties ar šķēršļiem un grūtībām projekta īstenošanas laikā. Starptautiskā pieredze liecina, ka PPP projekti izmaksā dārgāk nekā sākotnēji plānots un ir mazāk caurspīdīgi salīdzinājumā ar tradicionālajām investīcijām.

Vidējās izmaksas valdībai no PPP projekta, kas nav izdevies, var sasniegt 1% no IKP un ekstrēmākajā gadījumā pat 2% no IKP²². Jāņem vērā, ka kopumā valdībām ir tendence glābt lielus

¹⁶ Informācija par PPP projektu "Ķekavas apvedceļš" pieejama:

www.sam.gov.lv/images/modules/items/.../item_6208_Kekava_PPP_SM_VA_07.ppt un <https://lvceli.lv/projekti/#kekavas-apavedcela-ppp-projekts>, skatīts: 27.03.2018.

¹⁷ Informācija par akustiskās koncertzāles projektu pieejam: <https://www.vestnesis.lv/op/2016/224.2>, skatīts: 27.03.2018.

¹⁸ Rīgas pašvaldība vērtē iespēju sadzīves atkritumu apsaimniekošanā izmantot PPP modeli. Raksts pieejams: <http://abc.lv/raksts/rigas-pasvaldiba-verte-iespeju-sadzives-atkritumu-apsaimniekosana-izmantot-ppp-modeli> un <http://www.pilsetvide.lv/lv/jaunumi/jurgis-ugors-komente-ppp-modela-ieviesanu-atkritumu-apsaimniekosana-riga>, skatīts: 27.03.2018.

¹⁹ Rīgas domei jāizvērtē publiskās privātās partnerības pieeja Āgenskalna tirgus attīstībā. Raksts pieejams: <http://www.pppa.lv/statuti/jaunumi/jaunumi-latvija/agenskalna-tirgus-riga-ppp-2018>, skatīts: 27.03.2018.

²⁰ Par PPP mehānisma iestrādāšanu NAP. Vēstule pieejama: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/e186962748eeff4ac2257ab50035d9dc/\\$FILE/PPP%20prieksl%20ikumi%203_2982-11_12.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/e186962748eeff4ac2257ab50035d9dc/$FILE/PPP%20prieksl%20ikumi%203_2982-11_12.pdf), skatīts: 27.03.2018.

²¹ Čīle – Transantiago; Austrālija – Port Macquairie Base slimnīca, La Trobe reģionālā slimnīca, Queensland ST Vincent's slimnīca, Fiona Stanley slimnīca, Sidnejas Cross City Tunnel, Airport Link maksas ceļš Brisbanē, Melbourne city link, Melbourn East link, Sydney Lane Cove tunnel; Anglija - Eidinburgu skolu projekts, Carderdale Royal slimnīca, Cumberland slimnīca, Walsgrave slimnīca, North Durham Acute slimnīca, Royal Liverpool un Broadgreen slimnīca, Norwich and Norfolk slimnīca Hexham PFI līguma izpirkšana, Isle Skye maksas tilta izpirkšana, Londonas metro – Metronet un Tubelines; Horvātija - Zagrebas notekūdeņu projekts, automaģistrāle Bina Istra un Zagreb-Macelj, Arēna Zagrebā; Slovākija – D1 automaģistrāle; Francija – ūdens koncesijas; Bulgārija – Sofijas ūdens koncesija, Trakla automaģistrāles projekts; Ungārija – M1/M15 un M5 automaģistrāle, Place of Art; Maskava - Sanktpēterburgas automaģistrāles daļa 15-58 km; Polija – A1 nodevu automaģistrāles projekts; Argentīna - ūdens sistēmas projekts Buenos Aires u.c. (detalizētāk – 2. pielikuma pilnajā versijā)

²² IMF Staff paper, June 2016. Analyzing and managing fiscal risks – best practices. Pieejams: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2016/050416.pdf>, skatīts: 07.03.2018.

projektus, tādējādi valsts budžets uzņemas lielāko daļu risku. Vairākās valstīs PPP ir izveidoti ne dēļ to efektivitātes, bet gan, lai apietu budžeta ierobežojumus un atliktu fiskālās izmaksas tagadnē infrastruktūras pakalpojumu nodrošināšanai, un tas ir novedis vairāku valstu valdības pie zemas kvalitātes un fiskāli dārgiem projektiem²³.

PPP projekti rada finanšu "pieejamības ilūziju", kuru pastiprina to uzrādīšana ārpus centrālās valdības budžeta bilances. Ilūziju pastiprina publiskā sektora tagadnes izdevumu atlikšana un sadalīšana ilgākā periodā nākotnē. Kad projekts ir ārpus centrālās valdības budžeta, rodas risks, ka fiskālās saistības, kas no tā izriet, netiek pienācīgi pārvaldītas. Piemēram, centrālās valdības saistību apzināšana/uzskaite²⁴. Pašvaldību PPP projektiem arī jābūt līdzvērtīgi pārvaldītiem. Vairāk par PPP projektu fiskālo risku 2. pielikumā.

Fiskālais risks no valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām

Fiskālie riski, kas rodas no publisko kapitālsabiedrību darbības, pašlaik nav pienācīgi novērtēti. Daži no šiem riskiem var būtiski ietekmēt valdības bilanci, galvenokārt tāpēc, ka tie nav pienācīgi atspoguļoti budžeta apropriācijās vai arī neparedz noteiktas prasības valdības budžeta plānā.

2017. gada vispārējās valdības budžeta bilance pasliktinājās par 140 milj. eiro (0,5% no IKP) salīdzinājumā ar budžeta plāniem, kas izriet no AS "Latvenergo" prasību samazināšanas saistībā ar koģenerācijas elektrostaciju. 2017. gada 22. septembrī Ministru kabinets ar rīkojumu Nr. 530 apstiprināja konceptuālo ziņojumu "Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai", kas paredzēja 2017. gadā veikt 140 milj. eiro (0,5% no IKP) maksājumu par atteikšanos no garantētās maksas par koģenerācijas elektrostacijā uzstādīto elektrisko jaudu, samazinot akciju sabiedrības "Latvenergo" pamatkapitālu²⁵.

Finanšu sistēmas fiskālais risks

Nesenie notikumi Latvijas finanšu sektorā liecina par riskiem sakarā ar banku sektora darbību. Lai gan 2017. gada nogalē varēja teikt, ka Latvijas bankās pēdējos divos gados ir daudz paveikts attiecībā un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu, pateicoties likumdošanas izmaiņām un jaunu regulatoru prasību ieviešanai. Tomēr 2018. gada 1. pusgada finanšu sektora notikumi parāda, ka padarītais nav ļāvis novērst visus riskus. Paaugstinātās kapitāla un rezervju prasības bankām, kuras galvenokārt veic nerezidentu klientu apkalpošanu pasargā valsts budžetu un Noguldījumu garantiju fondu no tiešiem zaudējumiem. Tomēr atteikumi piekļuvei starptautisko maksājumu sistēmai un reputācijas riski rada reālus ekonomiskos zaudējumus. Skaidra risku apzināšanās, skaitliskais novērtējums un atspoguļošana valdības risku deklarācijā ir būtiska prioritāte.

Padome ir pārliecināta, ka FRD Latvijas finanšu sektora risku novērtējumam būtu jāpievērš pastiprināta uzmanība, spējot kvantificēt risku iestāšanās gadījumus un varbūtību. Tā kā "Noguldījumu garantiju likums" pie attiecīgiem apstākļiem paredz piesaistīt valsts budžeta līdzekļu pieejamību Noguldījumu garantiju fondam, FRD būtu jāspēj atspoguļot šāda riska gadījumu iestāšanās un tā ietekme uz valsts budžeta līdzekļiem. Kopš Noguldījumu garantiju fonda iekļaušanas vispārējās valdības sektorā, tam vajadzētu noteikt simetrisku ieņēmumu un izdevumu vērtējuma pieeju. Pēc banku sektora pārkārtošanās, samazinot riskanto darījumu partneru iespējamus riskus, risku vērtējumā un pārvaldībā vajadzētu vairāk izmantot starptautisko pieredzi.

²³ IMF Policy paper, May 2015. Making public investment more efficient. Pieejams: <http://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2016/12/31/Making-Public-Investment-More-Efficient-PP4959>, skatīts: 07.03.2018.

²⁴ European Investment Bank, November 2016. Hurdles to PPP investments. A contribution to the third pillar of the investment plan for Europe. Pieejams: http://www.eib.org/attachments/thematic/epcc_hurdles_to_ppp_investments_en.pdf, skatīts: 07.03.2018.

²⁵ 2017. gada 4. oktobrī Padome sniedza viedokli *Par fiskālo ietekmi 2017.gadā ieviešot pasākumus elektroenerģijas tirgus attīstībai*. Pieejams: http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1505_20171004_Viedoklis_oik.pdf, skatīts: 08.03.2018.

Parāda procentu izmaksu risks

Pasaules finanšu tirgos iezīmējas tendence aizdevumu procentu likmju pieaugumam tuvākajos gados no pašlaik ļoti zemām procentu likmēm. Padome aicina novērtēt procentu maksājumu paaugstināšanās riskus vidējā termiņā, lai atspoguļotu parāda tirgu atgūšanos un centrālo banku nodomus palielināt refinansēšanas likmes.

1.5. PUBLISKO FINANŠU ILGTERMIŅA ILGTSPĒJA

Rekomendācija

Lai uzlabotu fiskālās politikas ilgtspējas novērtēšanu ilgtermiņā, ieskaitot reālistisku darba tirgus attīstības novērtējumu, pamatojoties uz demogrāfiskajām tendencēm, ir nepieciešams uzlabot ilgtermiņa fiskālo ietvaru.

Padome uzskata, ka ilgtermiņa prognozēs izmantotā demogrāfiskā prognoze ir jāpārskata. Ievērojot atjaunos ES demogrāfiskos datus, ir jāpārskata arī Latvijas darba spēka tirgus ilgtermiņa rādītāji un ar to saistītie atvasinātie pieņēmumi par darba spēka tirgus struktūru. Precīzākas pašreizējo trendu prognozes dotu iespēju uzlabot analīzi politikas variantu izstrādāšanai un novērtēšanai.

SP 2018./21. neatspoguļo ilgtermiņa nodokļu sloga prognozes un parāda pieņēmumus. Padome atbilstoši EK vadlīnijām rekomendē iekļaut publisko finanšu ilgtspējas rādītājos²⁶ arī kopējos izdevumu un ieņēmumu rādītājus, procentu maksājumu izdevumus, kā arī pensiju fonda uzkrājuma apmēru.

Pašreizējās prognozes neatspoguļo valsts pensiju fondu aktīvu pozīciju, taču prevalē optimistisks vērtējums par sociālās nodrošināšanas ilgtspēju, neskatoties uz ārkārtīgi zemiem izdevumiem sociālās apdrošināšanas un veselības jomās. Padome fiskālās ilgtspējas ziņojumā 2017.-2037. gadam²⁷ norāda, ka uzlabojoties dzīves kvalitātei, cilvēku prasības pret sabiedriskajiem pakalpojumiem augs un izdevumiem jāpalielinās. Padomes analīze uzrāda, ka, sasniedzot nodokļu-un-IKP attiecību 1/3, var kompensēt izdevumu pieaugumu veselības aprūpes un sociālās aizsardzības jomās. Vienlaikus veselības un sociālās aizsardzības izdevumi, kas sasniegtu 75% no ES vidējā rādītāja, novestu pie pakāpeniskas vispārējās valdības budžeta bilances pasliktināšanās un valsts parāda pieauguma. Tas nozīmē, ka būs vajadzīgi lielāki ieņēmumi vai citu izdevumu pārskatīšana, lai stabilizētu valsts parādu un nodrošinātu fiskālo ilgtspēju.

²⁶ Revised Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes (Code of Conduct of the Stability and Growth Pact). 18.05.2017. Pieejami: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9344-2017-INIT/en/pdf>, 30.lpp., skatīts: 04.04.2018.

²⁷ Fiskālās ilgtspējas ziņojums 2017.-2037.gadam. Pieejams: http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1986_20171218_fiskalas_ilgtspejas_zinojums.pdf, skatīts: 04.04.2018.

2. MAKROEKONOMIKAS APSKATS UN IZLAIŽU STARPĪBAS

Rekomendācijas

1. Ievērot pret cikliskas fiskālās politikas nosacījumus un īstenot ierobežojošu fiskālo politiku, ņemot vērā vienlaikus gan riskus banku sektorā un to potenciālo ietekmi uz valdības budžetu, gan pašlaik novērtēto pozitīvo izlaižu starpību.
2. Turpināt īstenot strukturālās reformas ar mērķi paaugstināt publiskā sektora produktivitāti un efektivitāti, tai skaitā, samazināt nodarbināto skaitu, paplašinot un uzlabojot digitālo risinājumu pielietojumu pakalpojumu sniegšanā, kā arī turpinot administratīvās un citas reformas. Tas atvieglotu spiedienu uz darba samaksas pieaugumu, ko veicina darba spēka iztrūkums privātajā sektorā.
3. Uzsākt makroekonomisko prognožu precizitātes novērtējuma izstrādi, kurā tiktu analizētas būtiskākās makroekonomisko prognožu novirzes un sniegta informācija par veiktajām izmaiņām prognozēšanas modeļa pieņēmumos vai ierobežojumos.

Padome 2018. gada 14. februārī apstiprināja FM makroekonomikās prognozes SP 2018.-2021.gadiem sagatavošanai. Saskaņā ar VPS starp FM un Padomi, kas parakstīta 2016. gada 8. februārī, Padome ir atbildīga par FM makroekonomisko prognožu apstiprināšanu. Vienošanās par agrīnu Padomes apstiprinājuma sniegšanu FM makroekonomikas prognozēm tika noslēgta, lai atbalstītu Valdības darbu pie gadskārtējo dokumentu – stabilitātes programmas un vidēja termiņa budžeta ietvara – izstrādes. Padome ir novērtējusi prognozi kopumā, un sniedz apstiprinājumu galveno makroekonomisko rādītāju prognozēm (2.1. tabula). Pilns apstiprinājuma ziņojuma teksts ir pieejams 1. pielikumā.

Aktuālo IKP datu izmaiņas nav ietekmējušas Padomes apstiprināto makroekonomisko rādītāju prognozes. Pēdējo reizi IKP dati tika atjaunoti 2018. gada 28. februārī, un sekojoši 2018. gada 6. martā FM iesniedza makroekonomisko prognožu korekcijas. Saskaņā ar CSB veiktajiem pārrēķiniem, sezonāli izlīdzinātā reālā un nominālā IKP pieauguma tempi 2015. un 2016. gadā novērtēti par aptuveni 0,1 procentpunktu augstāk.

	2018	2019	2020	2021
Reālā IKP izaugsme	4,0	3,4	3,0	2,9
Nominālā IKP izaugsme	7,2	6,5	5,8	5,4
Inflācija	2,8	2,4	2,1	2,1
IKP deflators	3,1	3,0	2,7	2,5
Potenciālā IKP izaugsme	3,4	3,4	3,3	3,3
Izlaižu starpība	1,1	1,0	0,7	0,3

2.1. tabula. Padomes apstiprinātie makroekonomisko prognožu rādītāji 2018.gada 14.februārī, %

Ekonomiskā izaugsme 2017. gadā bijusi straujāka, kā gaidīts, taču darbaspēka tirgū turpināja pieaugt saspīlējums. Padome atzinīgi vērtē Valdības īstenotās darba spēka nodokļu reformas, kas radīs papildu stimulu iesaistīties darba tirgū un neto darba algas pieaugumu, it sevišķi zemo algu saņēmējiem. Vienlaikus spiedienu uz darba samaksas kāpumu 2017. gadā veicinājis pieaugošs darba spēka deficīts un fiskālā ekspansija, kā rezultātā produktivitātes pieauguma temps pēdējos gados ir atpalicis no salīdzinoši straujā atalgojuma līmeņa kāpuma. Ilgtermiņā Latvijā joprojām saglabājas salīdzinoši augsta strukturālā bezdarba problemātika un bezdarba reģionālās atšķirības.

Produktīvs un efektīvs publiskais sektors var tikt pilnveidots turpinot veikt strukturālās reformas. Demogrāfiskie apstākļi prasa rūpīgi pārskatīt valsts sektora darbības un publisko pakalpojumu apjomu un efektivitāti. Ņemot vērā digitalizācijas radītās iespējas, viena no centrālajām prioritātēm ir strādājošo skaita samazināšana. Pašlaik tiek novērots darba spēka iztrūkums privātajā sektorā, kas atvieglotu nodarbinātības maiņu no publiskā uz privāto sektoru. Jebkuru valdības pakalpojumu vai pārveides paplašināšanu nepieciešams rūpīgi apsvērt, ņemot vērā to fiskālo ilgspēju ilgtermiņā.

2018. gada sākumā norises finanšu (ne rezidentus apkalpojošo banku) sektorā pastiprinājušas riskus ekonomiskajai izaugsmei. Atsaucoties uz ASV Finanšu ministrijas sekretāra vietnieka terorisma finansēšanas jautājumos Maršala Bilingslija vizīti Latvijā 8. un 9. martā²⁸ un ASV pārstāvja pausto viedokli Latvijas amatpersonām par nepieciešamību strauji samazināt nerezidentu portfeļa vērtības īpatsvaru banku darbībā²⁹, prognozētais 2018. gada IKP pieaugums var neizpildīties. Turklāt tiek sagaidīta tieša ietekme uz vispārējās valdības budžetu, pieaugot izdevumiem speciālajā budžeta par bezdarba pabalstu izmaksām nerezidentu apkalpojošo banku bijušajiem darbiniekiem, kā arī samazinoties nodokļu ieņēmumiem apstākļos, kad īslaicīgi samazinās augsti apmaksātas darbavietas banku sektorā.

Makroekonomiskās attīstības scenārija un tā jūtīguma analīze ir būtiski pilnveidota salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu Stabilitātes programmu ziņojumiem. Pirmkārt, tiek prezentēta IKP augsmes veidošanās IKP komponentu līmenī un sniegts nodokļu un citu ieņēmumu prognozes detalizēts izklāsts pa nodokļu/ienākumu veidiem. Otrkārt, skaidri nolasāma ir risku ietekme uz vispārējās valdības budžeta deficītu un parādu. Visbeidzot, scenāriji tiek aprakstīti gan absolūtās mērvienībās, gan salīdzinot izmaiņas pret bāzes scenāriju.

²⁸ Sekretāra vietnieks terorisma finansēšanas jautājumos Bilingslijs ar Latvijas amatpersonām pārrunā draudus starptautiskajai finanšu sistēmai. Pieejams ASV vēstniecība Latvijā mājaslapā:

<https://lv.usembassy.gov/lv/sekretara-vietnieks-terorisma-finansesanas-jautajumos-bilingslijs-ar-latvijas-amatpersonam-parruna-draudus-starptautiskajai-finansu-sistemai/>, skatīts: 20.03.2018.

²⁹ Stāsts par Latvijas Šveici ir beidzies. Pieejams: <https://irir.lv/2018/03/14/stasts-par-latvijas-sveici-ir-beidzies>, FKTK priekšsēdētājs: Latvijas bankās pieļaujamais ārvalstu klientu biznesa apmērs ir ap 5%. Pieejams: <https://diena.lv/raksts/viedokli/latvija/fktk-priekssedetajs-latvijas-bankas-pielaujamais-arvalstu-klientu-biznesa-apmers-ir-ap-5-14193350>, u.c. skatīts: 20.03.2018.

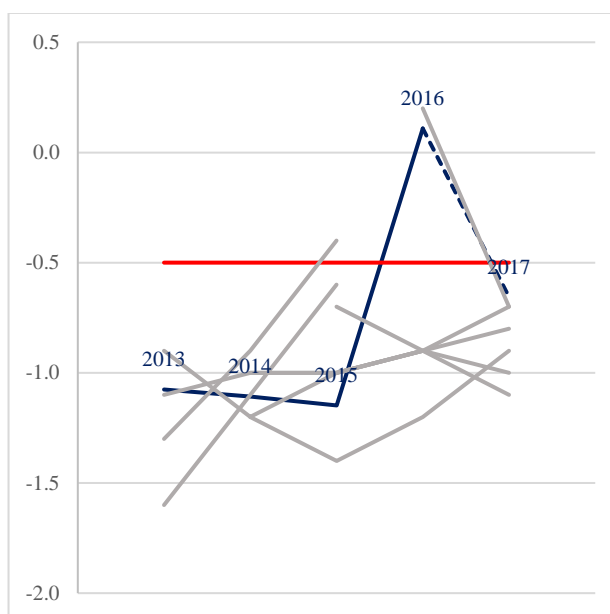
3. SKAITLISKO FISKĀLO NOSACĪJUMU IZPILDES NOVĒRTĒJUMS

3.1. SKAITLISKO NOSACĪJUMU PIEMĒROŠANAS NOVĒRTĒJUMS 2013.-2017. GADAM

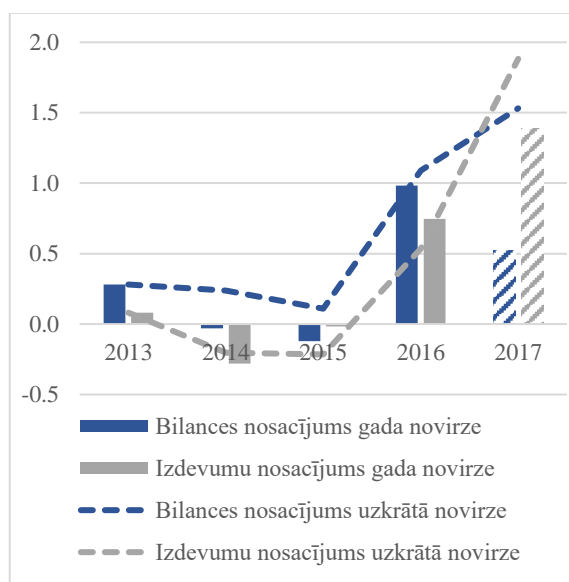
Rekomendācija

Padome aicina Valdību budžeta izpildes novērtējumā izmantot aktualizētos fiskālos un potenciālā IKP novērtējuma datus un koriģēt maksimālos budžeta izdevumu apmērus atbilstoši Direktīvā 2011/85/ES noteiktajām prasībām fiskālo nosacījumu izpildes analīzei.

Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums ir daļa no fiskālās plānošanas un makro-fiskālo prognožu kvalitātes uzlabošanas procesa. Ievērojot Direktīvā 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām 4. panta sestajā daļā³⁰ noteikto, fiskālās plānošanas pilntiesīga sastāvdaļa ir arī skaitlisko nosacījumu izpildes novērtējums par iepriekšējiem periodiem. Plānošanas periodā (sk. vairāk 3.2. nodaļu turpmāk) tiek izmantoti FDL noteiktie trīs skaitliskie nosacījumi, un arī izpildes novērtējumā ir nepieciešams izmantot visus skaitliskos nosacījumus. Direktīvā 2011/85/ES noteikts izpildes novērtējuma mērķis – konstatējot vismaz četrus secīgu gadu novirzes – spēt identificēt noviržu iemeslus un turpmāk plānošanā novērst šīs nepilnības.

3.1. attēls. Strukturālo bilanču prognozes un fakts, 2013.-2017., % no IKP. Avots: Stabilitātes programmas un VTBIL.

3.2. attēls. Bilances un izdevumu nosacījuma izpildes novērtējums, 2013.-2017., % no IKP, Avots: FM dati, Padomes aprēķini.

Pēc tam, kad 2016. gadā bija izdevies sasniegt FDL noteikto strukturālo bilances mērķi ne mazāk kā -0,5% no IKP, Valdība 2017. gadā atjaunoja praksi, kādā tā pastāvēja 2013.-2015. gados, kad strukturālā bilance nesasniedza FDL noteikto kritēriju – ne mazāk kā -0,5% no IKP. Strukturālā bilance ir viens no tiem rādītājiem, kas palīdz novērtēt budžeta bilanci neatkarīgi no ekonomikas cikla pašreizējās fāzes. Ja strukturālā bilance ir līdzsvarā, tas nozīmē, ka Valdība spēj veidot fiskālo politiku novēršot ekonomikas cikla svārstības. Vienīgais izņēmums ir 2016. gads (sk. 3.1. attēlu), savukārt

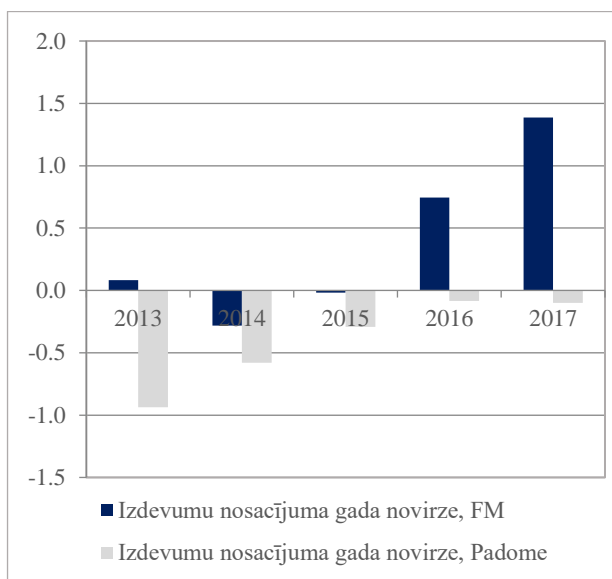
³⁰ "6. Par fiskālajai plānošanai izmantotām makroekonomiskajām un budžeta prognozēm veic regulāru, objektīvu un vispusīgu izvērtējumu, kura pamatā ir objektīvi kritēriji, tostarp ex post izvērtējumu. Minētā izvērtējuma rezultātus dara zināmus atklātībai un attiecīgi ņem vērā, sagatavojot turpmākās makroekonomiskās un budžeta prognozes. Ja izvērtēšanas rezultātā tiek konstatēta būtiska novirze, kas ietekmē makroekonomiskās prognozes attiecībā uz vismaz četrus secīgu gadu laikposmu, attiecīgā dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus un dara tos zināmus atklātībai." Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-LV/TXT/?qid=1432812425053&uri=CELEX:32011L0085&from=EN>, skatīts: 29.03.2018.

2013.-2015. gados strukturālais deficīts pārsniedza 1,0% no IKP. Lai vērtētu 2017. gada strukturālo bilanci, jāsaņem CSB notifikācijas rezultāti 2018. gada aprīlī un precizētie – oktobrī.

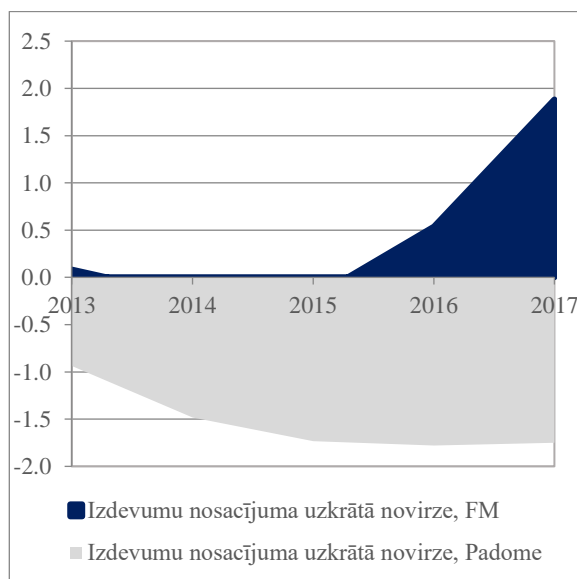
Valdības lēmumi par papildu izdevumiem 140 milj. eiro apmērā, lai samazinātu subsīdiu saistības par elektrības ražošanu koģenerācijas stacijās un 44,9 milj. eiro izdevumu griestu pārsniegumu pārdalot izdevumu apropriāciju no “aizsargātajām” izdevumu kategorijām, 2017. gada budžeta strukturālo bilanci pasliktināja līdz -0,7% no IKP, kas citādi varēja būt līdzsvarā. Padome prognozē vispārējās valdības bilances pasliktināšanos no +0,2% līdz -0,5% no IKP. Neskatoties uz papildu izdevumu uzlabojumiem, salīdzinājumā ar VTBI 2017./19., ir panākts uzlabojums galvenokārt ekonomiskās izaugsmes pastiprināšanās dēļ.

Padome konstatē, ka atbilstoši bilances un izdevumu pieauguma nosacījumiem nav nepieciešams veikt strukturālās bilances korekciju (sk. 3.2. attēlu) nākamajā vidēja termiņa budžeta ietvarā. Tomēr Padome vērs uzmanību uz to, ka sagaidāma pozitīvās uzkrātās novirzes samazināšanās 2017. gadā atbilstoši bilances nosacījumam, lai gan vēl nav zināms galīgais 2017. gada novērtējums.

Izdevumu pieauguma nosacījuma pārrēķina rezultāts liek kritiskāk vērtēt iepriekš pārāk optimistiski noteiktos budžeta maksimāli pieļaujamus izdevumus. Veicot izdevumu pieauguma nosacījuma pārrēķinu ir nepieciešams izmantot atjaunoto potenciālā IKP datus. Aizvietojo potencilā IKP rādītājus, atkal aktualizējas jautājums par nepieciešamību veikt budžeta izdevumu griestu korekciju vistuvākā laikā (sk. 3.3. un 3.4. attēlu). Detalizēti aprēķini pieejami starpziņojuma 4. pielikumā.

3.3. attēls. Izdevumu nosacījuma izpildes novērtējums, gada novirze, % no IKP. Avots: Padomes aprēķini.

3.4. attēls. Izdevumu nosacījuma izpildes novērtējums, uzkrātā novirze, % no IKP. Avots: Padomes aprēķini.

3.2. SKAITLISKO NOSACĪJUMU PIEMĒROŠANAS NOVĒRTĒJUMS 2018.-2021.GADAM

Rekomendācijas

Fiskālā nodrošinājuma rezerve jāparedz jau maksimālā izdevumu apmēra aprēķina procesā. Pamatbudžeta bilances prognozes liecina par ciklisku fiskālo politiku un līdz ar to strukturālās bilances prognozes rada bažas par nodokļu reformas ietekmes nekorektu iekļaušanu.

Padome veica alternatīvu skaitlisko fiskālo nosacījumu novērtējumu 2019.-2021. gadam, to apstiprinot Padomes sēdē 2018. gada 6. aprīlī.

Padome pieņēma zināšanai FM galvenos priekšlikumus saistībā ar atkāpēm no VTM un pieņēma sekojošus lēmumus:

- (1) **neiebilst veselības aprūpes sistēmas reformas atkāpei 0,5% no IKP apjomā 2019. gadam.** Vairāk informācijas par veselības reformu sk. 1.4. nodaļā;
- (2) **neiebilst nodokļu reformas izdevumiem kā diskrecionāriem Valdības pasākumiem ar negatīvu efektu uz budžeta bilanci -0,5% no IKP apjomā 2019.gadā un -0,3% no IKP apjomā 2020.gadā.** Vairāk informācijas par nodokļu reformu sk. 1.2. nodaļā;
- (3) **atkārtoti uzsver, ka ir svarīgi izveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi 2019. gadam vismaz 0,1% no IKP apmērā.** Padome atzīmē fiskālo risku pieaugumu, lai gan tie nav pienācīgi novērtēti.

Padome neiebilst FM fiskālo skaitlisko nosacījumu aprēķiniem SP 2018.-2021. gadiem. FM skaitlisko nosacījumu aprēķinu rezultātā maksimālos valdības izdevumu griestus 2019. gadam noteica 9 360,7 milj. eiro (pārmantojamības nosacījums), 2020. gadam 9 868,8 milj. eiro (izdevumu nosacījums) un 2021. gadam 10 048,0 milj. eiro (strukturālās bilances nosacījums) apmērā (3.1. tabula). Detalizēti aprēķini pieejami starpziņojuma 5. pielikumā.

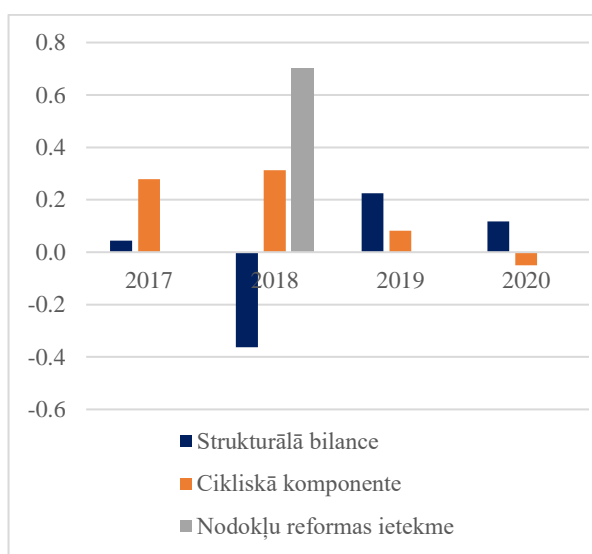
	2018	2019	2020	2021
Centrālās valdības pieļaujamais izdevumu apjoms, milj. eiro				
SP 2015./18.	8 480,5	x	x	x
VTBIL 2016./18.	8 749,5	x	x	x
SP 2016./19.	8 767,0	8 844,8	x	x
VTBIL 2017./19.	8 807,7	9 001,6	x	x
SP 2017./20.	8 960,5	9 276,3	9 446,5	x
VTBIL 2018./20.	8 954,2	9 322,9	9 838,8	x
SP 2018./21.	x	9 360,7	9 868,8	10 048,0

3.1.tabula. Centrālās valdības budžeta pieļaujamais izdevumu apjoms atbilstoši izvērtētajiem fiskālajiem nosacījumiem. Avots: FM, Padomes aprēķini.

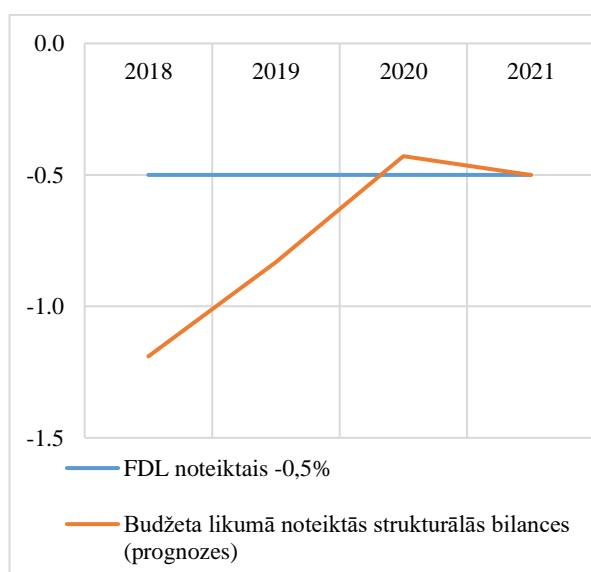
	2018	2019	2020	2021
Vispārējās valdības strukturālā budžeta deficīts (-) / pārpalikums (+) , % no IKP				
SP 2015./18.	-1,2	x	x	x
VTBIL 2016./18.	-0,8	x	x	x
SP 2016./19.	-1,2	-0,8	x	x
VTBIL 2017./19.	-1,1	-1,0	x	x
SP 2017./20.	-1,0	-1,0	-0,5	x
VTBIL 2018./20.	-1,2	-0,6	-0,4	x
SP 2018./20.	-1,4	-0,8	-0,4	-0,5
<i>Pārmaiņas kopš SP 2017./20.</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>	<i>x</i>
<i>Cikliskās komponentes ietekme (pārmaiņas kopš SP 2017./20.)</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>	<i>-0,1</i>	<i>x</i>

Nodokļu reformas ietekme (pārmaiņas kopš SP 2017./20.)	0,7	0,0	0,0	x
3.2. tabula. Vispārējās valdības strukturālā bilance 2018.-2021. gads. Avots: FM.				

Kopš iepriekšējās stabilitātes programmas strukturālā bilance ir uzlabota 2019.-2020. gadam, taču būtiski pasliktinājusies 2018. gadā (sk. 3.5. attēlu un 3.2. tabulu). Ņemot vērā izmaiņas potenciālā IKP novērtējumā, kas liecina par ekonomikas cikla augšupeju, sākot ar 2017. gadu (sk. vairāk 1. pielikumā), mainījās arī budžeta cikliskā komponente. Cikliskās komponentes izmaiņas vairāk ierobežo strukturālo bilanci 2018.-2019. gadā, bet 2020. gadam tās strukturālo bilanci samazinošā ietekme mazināsies. Salīdzinot ar iepriekšējo Stabilitātes programmu nodokļu reformas ietekme 2019. un 2020. gadam vērtējums nav mainījies, taču būtiskākās izmaiņas ir saistītas ar 2018. gada strukturālo bilanci. Gan cikliskajai komponentei (ar ietekmi 0,3% no IKP), gan grozītajiem Valdības lēmumiem par nodokļu reformu (ar ietekmi 0,7% no IKP) vajadzēja strukturālo bilanci uzlabot kopš pagājušā pavasara. Tomēr strukturālā bilance ir pasliktinājusies par -0,4% punktiem, kam daļēji pamatā ir arī nominālās bilances būtiskais pasliktinājums (sk. zemāk 3.3. tabulu).

3.5. attēls. Pārmaiņas starp SP 2017./20. un SP 2018./21., % no IKP. Avots: Padomes aprēķini.

3.6. attēls. Strukturālās bilances līmenis un vidēja termiņa mērķis, % no IKP. Avots: FM.

Plānotie 2020. un 2021. gada strukturālās bilances līmeņi atbilst FDL noteiktajam (sk. 3.6. attēlu). Padome uzskata, ka arī 2019. gadā bija jāparedz straujāks bilances uzlabojums, ievērojot FDL 1. pantā prasīto preciklisko fiskālo politiku.

Pamatbudžeta būtiskais pasliktinājums kopš iepriekšējās stabilitātes programmas papildus liecina par būtisku fiskālās politikas mīkstināšanu un strukturālās bilances "kosmētisku" uzlabošanu. Fiskālās politikas mīkstināšana pašlaik norāda uz prociklisku ievirzi un nepietiekamu ieguldījumu budžeta deficīta un valsts parāda mazināšanu strauja ekonomikas pieauguma apstākļos. Piemēram, budžeta bilanci 2019. un 2020. gados pasliktina nodokļu reformas būtiskās atkāpes.

	2018	2019	2020	2021
Vispārējās valdības nominālais budžeta deficīts (-) / pārpalikums (+)				
SP 2015./18.	0,2	x	x	x
VTBIL 2016./18.	0,3	x	x	x
SP 2016./19.	-0,2	0,8	x	x
VTBIL 2017./19.	-0,6	0,2	x	x
SP 2017./20.	-0,3	0,3	0,8	x
VTBIL 2018./20.	-0,9	-0,8	-0,2	x

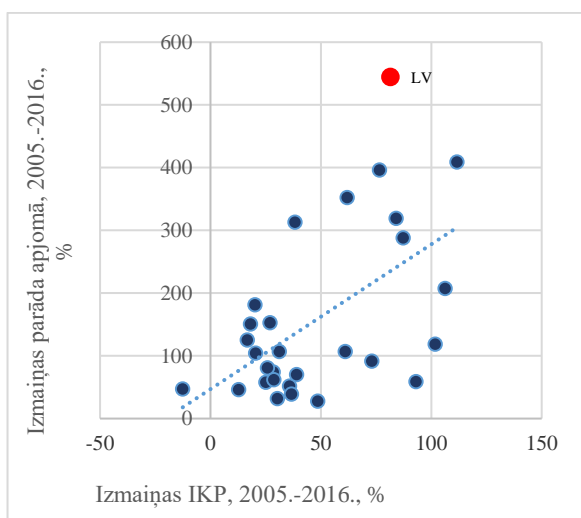
	2018	2019	2020	2021
SP 2018./21.	-0,9	-1,0	-0,4	-0,3
<i>Pārmaiņas kopš SP 2017./20.</i>	<i>-0,6</i>	<i>-1,3</i>	<i>-1,2</i>	<i>x</i>
Valsts pamatbudžeta deficīts (-) / pārpalikums (+)*				
SP 2015./18.	-0,2	x	x	x
VTBIL 2016./18.	0,2	x	x	x
SP 2016./19.	0,4	0,9	x	x
VTBIL 2017./19.	0,2	0,4	x	x
SP 2017./20.	-0,3	0,1	1,2	x
VTBIL 2018./20.	-1,1	-0,9	0,0	x
SP 2018./21.	-1,7	-1,2	-0,3	-1,0
<i>Pārmaiņas kopš SP 2017./20.</i>	<i>-1,4</i>	<i>-1,3</i>	<i>-1,5</i>	<i>x</i>

3.3.tabula. Vispārējās valdības budžeta un valsts pamatbudžeta nominālās bilances, % no IKP (pēc augšupvērstās aprēķina metodes). *Aprēķini ievērojot naudas plūsmas principu.

3.3. VALSTS PARĀDS

Rekomendācija

Parāda nosacījumam jāveido konkrēts ievērošanas kontroles mehānisms, kas nepieciešams, lai nodrošinātu valsts parāda vadības iekļaušanu vispārējā fiskālās politikas pārvaldībā.

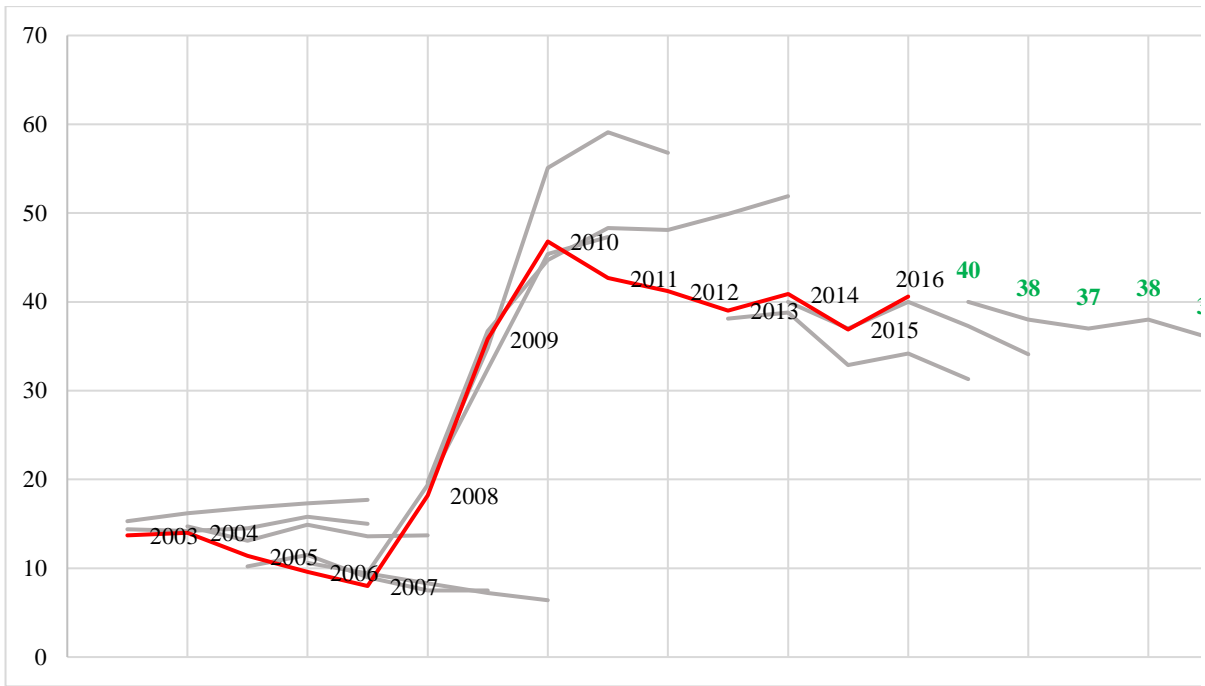
3.7. attēls. Pieaugums vispārējās valdības parāda un nominālā IKP apjomā starp 2005. un 2016. gadu, ES valstis. Avots: Eurostat.

Globālās finanšu krīzes un tai sekojošajā periodā ES valstu vispārējās valdības parāds ir palielinājies salīdzinot ar IKP, tomēr Latvijas parāda pieaugums laika posmā no 2005. līdz 2016. gadam ir īpašs ar tās 544,1% pieauguma rādītāju (3.7. attēls). Neraugoties uz nominālā IKP pieaugumu šajā periodā par 81,6%, Latvijas parāda pieauga 6,7 reizes.

Pašreizējais parāda līmenis var nenorādīt uz nenovēršamu maksātspējas apdraudējumu, taču tas vājina Latvijas spēju izturēt pieprasījuma svārstības finansējuma šoku gadījumā. Tautsaimniecības augsmes laikos valdība var izmantot ieņēmumu pārsniegumu, lai samazinātu deficītu un parādu, un izveidotu fiskālo rezervi.

Padome norāda uz to, ka parāda nosacījumam nav izveidots ievērošanas kontroles mehānisms. Šāds mehānisms būtu jāizstrādā un jāīsteno, lai nodrošinātu valsts parāda iekļaušanu kopējā fiskālās politikas pārvaldībā.

Padome atzinīgi vērtē Valdības noteikto vispārējās valdības mērķi samazināt vispārējās valdības parādu līdz 36% no IKP 2021.gadā (sk. 3.8. attēlu turpmāk). Tomēr šāds valsts parāda līmenis var nozīmēt nepietiekamu uzkrājumu gadījumam, ja ekonomikā straujas izaugsmes periodu nomaina tās palēnināšanās vai lejupslīde.

3.8.attēls. Vispārējās valdības parāds: prognozes un faktiskais līmenis, % no IKP. Avots: Valsts kase.